

– A tanítás-tanulás hatékonysági vizsgálata. (Az iskolai élet és tanulás, a tanítási-tanulási folyamat hatékonyságának felmérése, csoportmunka a tanítási órán, a házi feladataról, a „bukott” és a kiváló gyermekek összehasonlító vizsgálata.)

– Termelés-gazdálkodás. (Vizsgálat a termelés-gazdálkodás iskolai bevezetéséhez, a tanulók munkához való viszonyának néhány jellemzője.)

– Egészségnevelés-környezetvédelem. (Általános iskolai tanulók életmódjának összehasonlító vizsgálata, egészségesen élnek-e a középiskolások, mentálhigiénés felmérések stb.)

– Egésznapos nevelés. (A napközis csoport élete, munkája, vezetése, veszélyeztetett gyerekek, személységfejlesztő foglalkozások.)

– A pedagógus, a nevelőtestület és a nevelési rendszer az iskolában. (Formális és informális személyi hierarchia, a tanszövetek működése, az iskolai demokrácia diák- és szülőszemmel.)

A fenti témák bizonyítják, hogy a mű egyszerű olvasmány gyanánt is érdekes. Az olvasó válogathat pedagógiai munkájában: melyik részt hasznosítja és dolgozza fel, miközben összehasonlítja eredményeit a leirtakkal; mérlegeli, elfogadja, vitatja a megoldásokat. A könyv nélkülözhetetlen, minden pedagógus haszonnal forgathatja bárhol is tanít.

Tóth Könyvkereskedés és Kiadó Kft., 4034 Debrecen, Huszár Gál u. 31–33. 1998. 222 p.

DR. HAJZER LAJOS

JPTE BTK Szláv Filológiai Tanszék

Pécs

Ju. F. Ovszjanyikov: *Az orosz beszéd „aranymondásai”*

– (SZÓLÁSOK, KÖZMONDÁSOK, FRAZEOLÓGIZMUSOK, TALÁLÓ KIFEJEZÉSEK) –

Jurij Firszojics Ovszjanyikov (1936–) azok közé az emberek közé tartozik, akik Oroszországban nem a „professzionális” frazeológusok számát szaporítják csupán; őt az anyanyelv egyik legérdekesebb területe a frazeológia „fertőzte meg”. Ez azért is számít kurióznak, mert nálunk aligha található olyan ember, akinek a modern repülőtechnikai hivatás mellett eszébe jutna, hogy magyar frazeológiával foglalkozzék, és egy olyan szellemi mentort keressen magának, amelyet a kitűnő pilóta Ovszjanyikov talált magának Klara Ernovna Stejn személyében, aki a Sztavropoli Állami Egyetem professzora, a nyelvtudomány doktora. A szerző – a könyvhöz írt bevezetőjében – a könyvszerkesztőként is kitűnő szakember tanárnót, „szerzőtársának” nevezi.

Ovszjanyikov maga is szabadkodik a könyvéhez írt előszóban (3. lap), ahol bevallja, hogy nem hivatásos nyelvész; a munkája a „hobbija” terméke csupán és nem önálló tudományos kutatásokra épül. A mindössze 4000 példányban megjelent könyve azonban számos olyan értéket tartalmaz, ami mellett aligha lehet el közönyösen a szakma, a frazeológia, amelyet nálunk többen – teljesen érthetetlenül és érzéketlenül – lebecsülnek, és eltekintenek az elvitatathatlan kutatási eredményeitől.

Ovszjanyikov személyében olyan szerzőről van szó, aki már fiatalon 3 keleti szláv nyelv (ukrán, orosz, orosz) kultúrájával ismerkedhetett. Az ősi Novgorod tanárképző főiskoláján tanult, de az egykori Leningrád szelleme is hatott rá. A katonai szolgálatról való megváltása (1975) után kezdett tudatosan foglalkozni az orosz szótárírás (lexikográfia) jeles szakemberei (V.I.Dal; D.Sz.Usakov; Sz.I.Oszegov) munkáival, de erre az időszakra összegyűjtött szakirodalmi könyvtára már több ezer kötetnyire tehető.

Rendkívül értékes az a tanulmány a könyvben, amely bevezetésként került a munka elejére, s szerzője a nemrég Magyarországon járt K.E.Stejn professzor asszony. Ez az írás részletesen bemutatja a szerzőt, és alapos információkat nyújt az olvasónak a könyvben található anyagról, a könyv megszületésének céljáról és körülményeiről. (4–16. lap). A szólásokra, közmondásokra vonatkozó régebbi és újabb orosz kutatások kitűnő összefoglalását adja itt a sztavropoli egyetem ismert oktatója.

A könyv anyaga elrendezésében nem a tematikus elrendezési elvet követi, ami az utóbbi évek „frazeográfiai” munkáit jellemzi) vö. pl.: R.I.Jarancev: Szlovár- szpranovcsnyik po russzkoj frazeologii, Moszkva, 1981. és más kiadások), hanem az egyes frazeologizmusok „törzsszavainak” abcérendjében kerül bemutatásra az összegyűjtött, prezentálásra szánt anyag. Ennek azonban megvannak a maga veszélyei; ez a „törzsszó” ugyanis néha vitatható, mivel a frazeologizmusok túlnyomó részében az egyes komponensek elvesztették a „hagyományos” lexikai jelentésüket, így az orosz frazeologizmus jelentése gyökeresen más, mint az őt alkotó komponenseké „összeadva” (vö. pl.: kak *kor* naplakkal = olyan kevés, 99. lap).

Van olyan eset is, amikor Ovszjanyikov minden komponensnél adja a közölt frazeologizmust:

Pervij blin komon (171., 23., 95. lap), ami ugyan praktikus lehet a laikus számára (mert azt mindenütt megtalálja!), de ezáltal növekszik a könyv terjedelme oldalszámban:

Na bezribje i rak riba (21., 130., 240., 253. lap).

A szerző – összeállító nem szól arról, hogy tulajdonképpen kinek is szánya a könyvét: csak oroszoknak vagy külföldieknek (is)? Ez viszont agy sor nyitott kérdést hagy maga után... Még az oroszul tudó külföldiek is „magyarázni” kellene jó néhány orosz frazeologizmust, hogy az *mit* jelent, illetve *miért* pont ezt jelenti:

V Tulu szo szvojom szamovarom nye jezdyat (27.);

Popaszty kar kur vo scsi (119.); On nye v szvojejt tarelke (292.) stb.

Meg kell jegyeznünk, hogy a könyvben közölt frazeologizmusok egy része nem ősi orosz frazeologizmus, hanem ún. jövevény frazeologizmus:

szinyij csulok (= kékharisnya, 262.); Vot ggye szobaka zarita (= Itt van a kutya elásva, 272.); Ruka ruku mojet = Kéz kezet mos, 130.) és sok más. (vö.: Ny.M.Sanszkij – V.I.Zimin – A. V. Filippov: Opit etimologicseszkoivo szlovarja russzkoi frazeologii, Moszkva, 1987: 133., 31., 126., 72. p.)

Amikor a szerző néha megadja egyik – másik frazeologizmus jelentését („szemantizál”), itt-ott egyoldalúan történik az, mert az irodalmi nyelvben több jelentéssel (poliszémiával) is rendelkezhet egyik – másik közölt frazeologizmus:

Dorozska szkatyertyju! (263.lap – vö.: Frazeologi – cseszkij szlovar russzkovo jazika, 1978: 144.)

Nem hagyhatjuk szó nélkül, hogy található a könyvben olyan kapcsolat is, amely nem frazeologizmus: Sz radosztyju (= örömmel)

Ez nem felel meg a sanszkiji frazeológiaifogalomnak, mert *nincs két, önálló szóhangsúllyal rendelkező komponense*...

Nem vitatjuk, hogy a könyv szerzője (összeállítója) találkozhatott a gyűjtőmunkája során a hagyományos (uzuális) alakoktól eltérő nyelvi kapcsolatokkal is, ezek terjesztése azonban aligha mondható minden esetben célszerűnek: Szobaka lajet, vetyer *noszit* (108., 146., 273.); Uzuális: ... vetyer unoszit!)

Pjan, kak szapozsnyik (255., Uzuális: Pjot kak ...!)

Zubi szjel na etom (84.; Uzuális: Szobaku...!)

Mindezen „Achilles-sarkak” ellenére Ju.F.Ovszjannikov könyve igen hasznos munkának bizonyulhat majd a hazai frazeológiaoktatásban elsősorban az egyetemeken, de az érdeklődők haszonnal forgathatják a díszes kiállítású könyvet, melynek megjelenését a pjatyigorszki „Rodnyik” szanatórium támogatta anyagilag.

(Ju.F.Ovszjannikov. Zolotije roszszipi russzkovo razgovora. Poszlovici, pogovorki, frazeologizmi, metkije virazsenyjia Sztavropol, 1998. 365 p.)

DR. HORVÁTH LÁSZLÓ – PALOTAY FERENCÉ DR.

Bessenyei György Tanárképző Főiskola

Nyíregyháza

Amit a pedagógiáról tudni érdemes...

A pedagógus szakma minden bizonnyal nagy kíváncsisággal és felfokozott érdeklődéssel várta az új pedagógiai kézikönyvet. Ezt a várakozást szított a Köznevelés, mely időről, időre mutatvány szócikkeket közölt a készülő műből. A Keraban Könyvkiadó gondozásában 1997 végére meg is jelent a legújabb, a század utolsó magyar pedagógiai Lexikonja¹ és kiegészítő kötete a Pedagógiai ki kicsoda, mely azoknak az élő személyeknek az adatait tartalmazza, akik a neveléstudománnyal közelebbi kapcsolatban vannak.

Műfaját tekintve az új lexikon sem tér el elődeitől, a korábbi lexikonoktól és enciklopédiáktól, amelyekben a pedagógia ismeretanyagát és tényanyagát feldolgozva, a széles olvasóközönség és egy szűkebb szakmai réteg tájékoztatását tekinti legfőbb céljának. Az első pedagógiai lexikon 1836-ban jelent meg Párizsban², majd 1843–47-ben Németországba, Grimma városában. Ezeket a kiadásokat követte még nagy számú európai kiadás, melyek az előző kiadások értékeiből sokat átveve bővítették és korszerűsítették a rohamosan fejlődő neveléstudomány tény- és ismeretanyagát. Csaknem 100 évvel a párizsi kiadás után a magyarok is megjelentették első tudományos igénnyel összeállított pedagógiai lexikonjukat³ Fináczy Ernő, Kornis Gyula és Kemény Ferenc szerkesztésében.

1976-ban jelent meg a négykötetes pedagógiai lexikon⁴ Nagy Sándor főszerkesztésében, mely a megváltozott társadalmi körülményeknek megfelelően, a korszak uralkodó ideológiájától át- meg átszöve, sajátos értelmezésben interpretálta a neveléstudomány akkoriban legfontosabbnak tartott fogalmait.

Az 1989-es rendszerváltás után azonnal felmerült egy új szellemű pedagógiai lexikon elkészítésének